

Josep de Ribas (1749-1800), almirall de la flota imperial russa i fundador de la ciutat d'Odessa

Autor: Oriol Ribas

Data de publicació: 29-03-2022

Per la seva fervent actualitat tornem a reproduir en la pàgina principal del web un article de l'Oriol Ribas. Sabies que el fundador de la ciutat d'Odessa, tant tristament d'actualitat avui dia per la guerra entre Rússia i Ucraïna, va ser un català que va exercir d'Almirall de la flota imperial russa? Va ser En Josep de Ribas.

En aquest article volem aproximar-nos a un personatge d'origen català gairebé desconegut a casa nostra però que, no obstant, és molt conegut a la que fou la seva terra d'adopció, Rússia. En aquell país va aconseguir la fama gràcies al seu important paper durant les guerres russo-turques de la segona meitat del segle XVIII. A causa de la seva vida aventurera, entrà fins i tot en l'imaginari literari rus, on se li atribueixen uns orígens inversemblants com l'italià o l'espanyol i d'altres tan insòlits com el grec (DANILEVSKY [1970] 119).

Josep de Ribas va néixer a Nàpols el 6 de juny de 1749. El seu pare, Miquel de Ribas Boyons, fou un militar barceloní que s'havia traslladat a terres italianes, amb el grau de capità, el 1734 amb les tropes borbòniques que arrabassaren el regne de Nàpols a la casa d'Àustria i instauraren una nova dinastia amb Carles de Borbó (fill de Felip V que, posteriorment, regnaria aquí com Carles III). Ja establert a la ciutat del Vesuvi, Miquel de Ribas esdevingué oficial major de la Secretaria d'Estat i Guerra del Regne de Nàpols. La seva esposa, i mare del nostre personatge fou Margarita Plunkett, procedent de la noblesa anglo-irlandesa (DEL VAL [2008] 30).

Seguint les passes del pare, Josep de Ribas féu carrera militar, servint a l'exèrcit napolità. El 1769 conegué al comte Aleksei Orlov, que comandava la flota russa a la Mediterrània. La causa de la presència russa en aigües meridionals era deguda a la guerra que aquesta potència mantenia amb l'imperi otomà des d'un any abans. Ports com el de Nàpols o Liorna es convertiren en bases de proveïment de les naus russes. Josep de Ribas, degudament recomanat pel comte Orlov, aconseguí un lloc dins la flota i arribà a participar a la batalla naval de Txesme (7 de juliol de 1770), a les

costes turques, on es va distingir en la preparació de brulots (vaixells incendiàries que hom llençava contra les naus enemigues)(GÜELL [2011]).

En retornar la flota russa a les seves bases italianes, Orlov li proposà d'anar a Rússia per acompanyar el fill il·legítim que l'emperadriu Caterina havia tingut amb el seu amant Grigori (germà del comte Orlov), fill que en aquell moment es trobava internat en una escola de Leipzig (Saxònia). En arribar a Sant Petersburg, Ribas serví dins l'exèrcit de Caterina la Gran on, el 1774 assolí el rang de capità. Hem de recordar que durant els segles XVII i XVIII Rússia es trobava en un període de modernització iniciat pel tsar Pere I, i molts militars, científics o arquitectes estrangers eren ben rebuts a les més altes esferes de l'administració imperial. De fet, quan Josep de Ribas arribà a Sant Petersburg, el país feia ben poques dècades que havia abandonat literalment l'Edat Mitjana.

A Rússia, el seu nom fou russificat com a Osip Mikhàilovitx Deribas. La forma Mikhàilovitx correspon al patronímic (nom del pare, en el seu cas Miquel) que es posa en segon terme després del nom i abans del cognom.

El 27 de maig de 1776 es casà amb Anastàsia Ivanovna Sokolovaya, dama de companyia de l'emperadriu Caterina (DEL VAL [2008] 175). Aquest matrimoni, no cal dir que li obrí moltes portes i que va influir directament en la projecció de la seva carrera. Ribas fou del grat del príncep Grigori Potemkin, amant de Caterina i governador dels territoris propers al Mar Negre, recentment conquerits als turcs. Quan novament el 1787 l'imperi rus tornà a entrar en guerra amb l'otomà, Josep de Ribas detenia el grau de brigadier de l'exèrcit rus, i participà plenament en el nou conflicte.

L'objectiu dels russos era foragitar els turcs de la costa nordoriental del Mar Negre, cosa per la qual calia conquerir la fortalesa d'Otxàkov, ben protegida per la flota de l'almirall turc Hassan Paixà. El juny de 1788, sota el comandament de Potemkin, les tropes russes encerclaren la ciutat per terra i per mar, on la flotilla naval dirigida pel príncep alemany Karl-Heinrich von Nassau-Siegen comptà amb la presència de Josep de Ribas. Aquest, que ja s'havia distingit (recordem-ho) a Txesme el 1770 participant als atacs amb brulots contra les naus turques, tornà a fer ús del seu enginy dirigint les llanxes canoneres que finalment feren caure la resistència turca de l'illa de Berezan, a l'entrada del port d'Otxàkov. Aquest fet possibilità la victòria russa el 17 de desembre de 1788. Ribas fou condecorat amb l'Orde de Sant Vladímir i a principis de 1789 fou ascendit a general major. Però no tot foren alegries. Durant aquesta campanya fou víctima d'unes febres palúdiques de les que mai no arribà a guarir-se, ressorgint-li en ocasions i acompanyant-lo fins al dia de la seva mort (DEL VAL [2008] 374).

El setembre de 1789 Ribas tingué un paper destacat en la presa de la plaça forta d'Hadzhibej. Per aquests fets, fou condecorat amb l'Orde de Sant Jordi de Tercera Classe. L'any següent participà en el fet d'armes més decisiu d'aquell conflicte, l'assalt a la ciutat-fortalesa d'Ismail, situada a les ribes del Danubi. Sota les ordres del general en cap (posteriorment mariscal) Aleksandr Suvorov, el 22 de desembre de 1790 Josep de Ribas aconseguí amb els seus granaders prendre a l'assalt un dels bastions de la fortalesa. Trencades les defenses turques, les tropes russes assaltaren la plaça, que caigué aquell mateix dia. Com a premi per la gesta de ser el primer en entrar a la ciutat (DEL VAL [2008] 279) Josep de Ribas rebé la felicitació personal de l'emperadriu Caterina, la qual el recompensà amb una gran propietat rural amb més de vuit-cents serfs a la regió de Mogilev (recordem que la servitud no es va abolir a Rússia fins al 1861).

Després de la pau de Iassi entre els imperis rus i otomà (1792), Josep de Ribas fou nomenat contraalmirall el 3 de desembre de 1792, passant definitivament a la Marina (tot i haver lluitat gairebé sempre dirigint flotilles, Ribas estava inclòs a l'exèrcit de terra).

L'emperadriu Caterina, conscient de que la costa conquerida al Mar Negre necessitava ports per a desenvolupar-se econòmicament i militar, ordenà la creació de comissions per estudiar els millors llocs d'emplaçament. Josep de Ribas fou un dels comissionats i proposà l'antiga fortalesa turca d'Hadzhibej com a un dels indrets més idonis. La construcció del port i de la ciutat començà el juliol de 1793 sota la supervisió de Ribas. Aquell mateix any, fou ascendit a vicealmirall. La nova ciutat prengué el nom d'Odessa, en honor de l'antiga colònia grega d'Odyssos, situada a prop. Fou poblada per gent de diferents nacionalitats, atreta pels privilegis que l'emperadriu atorgà: francesos, anglesos, búlgars, italians i, entre d'altres, mariners de la flota de Josep de Ribas (ZUCCHITELLO [2008] 141).

El 17 de novembre de 1796 moria l'emperadriu Caterina II i era succeïda pel seu fill Pau I. Aquest, a causa de la seva personalitat inestable i els seus deliris de grandesa, s'anà guanyant l'enemistat de l'estament militar i nobiliari de l'imperi. En un principi, el nou emperador desconfià de Ribas a causa de l'alt prestigi que havia aconseguit sota el regnat de la seva mare, i no menys pel fet de l'acusació de malversació de cinc-cents mil rubles destinats a la construcció d'Odessa (DEL VAL [2008] 316). Tanmateix, conscient de la tasca que havia efectuat amb la nova ciutat, i havent desestimat els càrrecs delictius la comissió d'investigació, el 18 de setembre de 1799 fou ascendit a almirall. Era la culminació d'una carrera destinada a donar la glòria a les armes russes.

Aquells anys, Ribas freqüentava un dels salons més refinats de Sant Petersburg, el d'Olga Zhrebtsova (germana de l'últim favorit de Caterina II, Platon Zubov). Aquell saló era visitat assíduament per la baronessa Maria de Bode, la qual, pocs anys més tard, seria l'esposa d'un altre català a Rússia estant, Antoni Colombí Payet (1749-1811), fill de Tossa de Mar i primer cònsol general d'Espanya (ZUCCHITELLO [2008] 229). No es té constància que els dos catalans (l'un d'origen i l'altre de naixement) arribessin mai a conèixer-se.

S'ha afirmat (BRIAN-CHANINOV [1944] 303) que Josep de Ribas va participar, juntament amb el governador de Sant Petersburg von Pahlen, el comte Nikita Panin i l'ambaixador britànic lord Withworth, en un complot contra l'emperador Pau I per apartar-lo del poder i posar al seu fill Alexandre al tron. Aquesta es la versió que sembla prevaldre sobre la vida del nostre protagonista. Personalment, ens és difícil creure que una persona com Josep de Ribas, ascendida per l'emperador Pau a un alt rang militar, i havent netejat el seu nom de l'acusació de malversació, hagués pogut participar activament en dit complot, tot i reconeixent que podia estar-ne al corrent. Com fos, Pau I fou, efectivament, assassinat el 23 de març de 1801 a les seves estances privades i Alexandre fou proclamat nou tsar. Ribas havia sofert una crisi de febres palúdiques i sembla que (DEL VAL [2008] 376), el 2 de desembre de 1800 hauria estat emmetzinat per tal que, enmig dels seus deliris, no delatés la conxorxa del magnicidi. Josep de Ribas fou enterrat a Sant Petersburg. Deixà dues filles: Sofia i Anna.

Oriol Ribas i Mulet

BIBLIOGRAFIA:

BRIAN-CHANINOV [1944] BRIAN-CHANINOV, NIKOLAI. Historia de Rusia. Barcelona: Luis de Caralt, 1944.

DANILEVSKY [1970] DANILEVSKY, GRIGORI PETROVICH. La Princesa Tarakanova. En: Maestros rusos I. Barcelona: Ediciones Rodegar, 1970 [l'obra original fou escrita el 1883].

DEL VAL [2008] DEL VAL Y MEDINA, DIEGO MERRY. El súbdito de la Zarina. Barcelona: Roca Editorial, 2008.

GÜELL [2011] GÜELL, MANEL. "Brulots a la guerra dels Segadors". A Carn! [en línia –pdf-], Gener de 2011, núm. 15, 4-8 [Consulta Gener de 2011]. Disponible a: <http://www.acarn.cat>.

ZUCCHITELLO [2008] ZUCCHITELLO, MARIO. Un català a la cort dels tsars: Antoni Colombí Payet, comerciant i primer Cònsol General d'Espanya a Rússia [Tossa 1749-Sant Petersburg 1811]. Barcelona: Direcció General del Patrimoni Cultural, Subdirecció General d'Arxius. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació. Generalitat de Catalunya, 2008.

Publicat originalment al número 17 de la revista A Carn

Per saber-ne més: http://ca.wikipedia.org/wiki/Josep_de_Ribas